

ROMSKI

Digitalnikani kultura thaj inkluzivnikani praktika

Auktoro: Thomas Köhler

I digitalnikani kultura si koncepto so sikavel sar i tehnologia thaj interneto formirinen o čhand savesa keras komunikacia sar individue vaj grupe. Kadava si kolektivnikano fenomeno so sikljoovel pe katar o trujalipe. Šaj te ovel tikneder sar misal: organizacija vaj digitalnikano čačipe, so anel dži e direktikane konceptia. I digitalnikani kultura si čhand sar te vjavaharinas amen, gindinas thaj te komunicirinas ano akanutno amalipen (Gergen, 1991; Frindte & Geschke, 2019). Ano akava rinčhibjaripe, i digitalnikani kultura si produkto e digitalnikane tehnologiako, sava savaxt arakhas trujal amende – thaj korkori formirinel pe amare labaripasa e tehnologiako.

I digitalnikani kultura barjovel katar e kulturnikane amalipnaske perspektive ki informaciaki tehnologia, elektronikano teksto thaj ikaldipe, semantikano webo thaj i filozofia e networkikane amalipnaske džanipasko (Apollon & Desrochers, 2014).

Premal o Hofstede (1984.), i kultura si „programiripe e manuškane godjakoro pali savi jekh grupa manuša si aver e averendar“ Ano maškar vaxt, vaši buvli distribucia e tehnologiako thaj e praktikako, o sakodivutno dživdipe šaj te dikhel pe sar digitalnikani kulturnikani praktika (Köhler, 2003.). Numa pale, akaja praktika nanaj nevi thaj nanaj limitirime ki digitalnikani tehnologia (Bijker, Hughes & Pinch, 1987).

Kadaleste, i digitalnikani kultura si reyultato e tehnologikane inovaciengo save so anen dži averdipe ke kulturnikane praktike e amalipnaske praktikengo ke amalipnaske subjektia (Fischer, 2012). I digitalnikani kultura labarel pe ki sakoja tema. Thaj, na sade so isi la amalnikano numa thaj sahno epistemologikano džanipe (Koschtial, Köhler & Felden, 2021). Šaj te adžikerel pe kaj sa e manuškane relacie phanden thaj vjavaharia e tehnologiasa thaj so si phandle lasa (Kahnwald, 2013; Köhler, 2021).

So si adava bare džanlipastar e sikljovipaske? Te gindinas kaj i digitalnikani tehnologia si instrumento e kulturnikane praktikako, trubul te las lakoro relevantnipe ani ranik e sikljovipaskiri, majbut ani roš e načirlutne pandemiako katar o COVID. Dikhel pe kaj e sikljovipaske praktike šaj te profitirinen katar o inkluzipe e digitalnikane mediengoro. Numaj, sade i dinamikani sikljovipaskiri kultura šaj te dikhel pe sar inovativnikani ano dikhipa e ikeripasko thaj resipasko vi heterogenipasko ano sakova sikljovipaskoro konteksto, misal o sikljovip khere vaj biyo ikerdipe e sikavnesko.

I inkluzivnikani praktika šaj te ovel ko khuvipe e formalnikane sikljovipasa, vaj pale e generalnikane thaj uče sikljovipasa. Voj anel amalnikano leipe than ko inovativnikano čhand thaj nanaj la savaxt sikljovipasko mandato. O sikljovipe ani škola thaj ano univerziteti, te šaj te oven sarenges resle, trubul te ovel putarde thaj ko sa dromarde thaj kerde e individuake vi putarde vaše verver phirnipa thaj karakteristike e sikljovipaske. Konkretikane šaj te den pe e digitalnikane ikeripasa thaj formenca katar mikrosikljovipe. Numaj kadava, e resipa save so si temelime ke baze e evidentongo vašo vjavaharipe kana isi sikljovipe putaren ververikane thaj, anglo sa, neve metode ko sikavne – Analitika e sikljovipasko thaj adaptirime treningosko (Köhler & Kahnwald, 2005).

O labaripe e digitalnikane tehnologiako ano sikljovipasko sistemo anel bare labaripa e manušenge so keren kadaja buti, kadaleske so i buti nanaj rutina thaj šaj te del dumo e čhavage saven isi pharipa ko keripe lengere dende butjenge. (Akhmetova thaj kol., 2020). Pale, te šaj te kerel pe kadava anglipe thaj te realizirinen e neve konceptia e sikljovipaske, trubul te peljarel

pe i digitalizacia thaj o labaripe e artikulaciaki intelegencia., (Köhler thaj kol., 2019). Kadaleske terminirime sama del pe ke modularizirime online formatia vaše individue. Trubul te len pe ko dikhipa e modularnikane online formatia vašo duripe, individualnikano barjovipe e sikavnesko te šaj te keren preparacia vašo inkluzivnikani sikljovipaski praktika (Akhmetova thaj kol., 2020; Proekto putarde školake vudara, 2019).

Džikaj e načirlutne rodljaripa keren, misaleske, labaripnaski eksperienca thaj dikhipa e molipasa ko labardipe e personalizirime adaptivnikane sistemongo e-sikljovipa (Hariyanto, Triyono & Köhler, 2020) sar thaj i funkcia e grupaki jekhberšale sar džovapi ko digitalnikano ikaldipe e phureder manušengo (Barczik & Köhler, 2019), ranik ki digitalnikani kultura anglo sa so nanaj sistematikano sikljovdo. Majbut, ko barjovipe si kerdo asari katar e tehnologikane šajdipa vaj ulavde šartia ke terminirime čipote. Pale, e buvljarkerde distribuciasa ke godjaver mašine thaj lengere kombinaciasa e neve digitalnikane asistentonca thaj e buvleder tehnologiasa, o agoripe e tehnikane artefaktongoro ulo but avereder, zoraleder thaj resleder (Moebert thaj kol., 2019), vaj pale resarel ko sako aktivipa ano buvleder dikhipa. I digitalnikani tehnologija e inkluzivnikane potencialosa si sekote (Zörner, Moebert & Lucke, 2017). Isindoj kadava ki godi sar telogindipe, i inkluzivnikani sikljovipaski praktika šaj te ovel leljardi sar koncepto vašo dikhljaripe e majneve resipango ano formalnikano thaj durederikano sikljovipe savo so adaptirinel pe ki digitalnikani tehnologija vašo inkluzivnikani praktika. Palo kadava, adžikerel pe thaj teoretikano dikhljaripe thaj praktika savi so si temelime ke čipote so anen buvleder piktura e inkluzivnikane digitalnikane kulturake, deindoj faktia vaše kerde napia thaj bifunkcionalnikane resaripa.

Konceptualnikane šaj te das amari sama ke sikljovipaske tehnologije sar maškaripe kompjuterikano thaj sikljovipaskoro džantripe, kova so si idealnikano thanardo te putarel thaj te ikerel o potencialnikano labaripe premal e inkluzivnikane praktike ko inspirativnikano čhand. Pale, šaj si majbisadano o karakteristike e digitalnikane kulturakere nanaj o sigutnipe e tehnikane inovaciengoro, numaj si o sigutnipe savesa lela pe sar agordo thaj kerel normativnikane šartia vašo lengoro labaripe. Ano roko katar nekobor masekia, neve kapacitetia ka oven odobor leljarde, thaj kana ka rumingjovel, hošinas-hačaras amen kaj našaldam thaj o fundavno manuškano čačipe thaj i respektirime protetikano vast kadaleskoro so sam akana sar manuša. ” (Miller & Horst 2012: 28).

Literatura:

Akhmetova, D., Artyukhina, T., Bikbayeva, M., Sakhnova, I., Suchkov, M. & Zaytseva, E. (2020). Digitalization and Inclusive Education: Common Ground. *Higher Education in Russia*. 29(2), S. 141-150.

Apollon, D. & Desrochers, N. (2014). *Examining Paratextual Theory and its Applications in Digital Culture*. Henley: IGI Publishers.

Barczik, K. & Köhler, T. (2019). Peer-Groups als Antwort auf die digitale Exklusion – Best Practise Beispiel zur Förderung digitaler Fähigkeiten bei älteren Erwachsenen; In: Köhler, T., Schoop, E. & Kahnwald, N. (Hrsg.). *Communities in New Media. Researching the Digital Transformation in Science, Business, Education & Public Administration. Proceedings of 22nd Conference GeNeMe 2019*. Dresden: TUDPress.

Bijker, W.E., Hughes, T.P. & Pinch T.J. (1987). *The Social Construction of Technological Systems. New Directions in the Sociology and History of Technology*. Cambridge: MIT Press.

Fischer, H. (2012). *Know Your Types! Konstruktion eines Bezugsrahmens zur Analyse der Adoption von E-Learning-Innovationen in der Hochschullehre*. Universität Bergen.

Frindte, W. & Geschke, D. (2019). *Lehrbuch Kommunikationspsychologie*. Weinheim: Beltz-Juventa.
Gergen, K. J. (1991). *The saturated self: Dilemmas of identity in contemporary life*. Basic Books.
Hariyanto, D., Triyono, M. B., & Köhler, T. (2020). Usability evaluation of personalized adaptive e-learning system using USE questionnaire. *Knowledge Management & E-Learning*. 12(1), S. 85–105.

Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills: SAGE Publications.

Kahnwald, N. (2013). *Informelles Lernen in virtuellen Gemeinschaften. Nutzungspraktiken zwischen Information und Partizipation*. Münster, New York, München, Berlin: Waxmann.

Köhler, T. (2003). *Das Selbst im Netz. Die Konstruktion des Selbst unter den Bedingungen computervermittelter Kommunikation*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Köhler, T. (2021). Didactic modeling of a digital instrument for the perception, construction and evaluation of ethical perspectives in AI systems. *8th International Conference on Learning Technologies and Learning Environments*.

Köhler, T. & Kahnwald, N. (2005). Does a class need a teacher? New teaching and learning paradigms for virtual learning communities. *Online Communities and Social Computing*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Köhler, T., Wollersheim, H.-W. & Igel, C. (2019). Scenarios of Technology Enhanced Learning (TEL) and Technology Enhanced Teaching (TET) in Academic Education. A forecast for the next decade and its consequences for teaching staff. *Proceedings of the 8th International Congress on Advanced Applied Informatics*.

Koschtial, C., Köhler, T. & Felden, C. (2021). *e-Science. Open, social and virtual technology for research collaboration*. Berlin: Springer.

Moebert, T. & Schneider, J. & Zoerner, D. & Tscherejkina, A. & Lucke, U. (2019). How to use socio-emotional signals for adaptive training. In: Augstein, M., Herder, E. & Wörndl, W. (Hrsg.). *Personalized Human-Computer Interaction*, S. 103-132.

Miller, D. & Horst, H. A. (2012). The Digital and the Human. In: Horst, H.A. & Miller, D. (Hrsg.) *Digital Anthropology*, S. 3-35.

Open School Doors (2019). Open School Doors Training Framework. Von <http://openschooldoors.westgate.gr/> abgerufen.

Zoerner, D. & Moebert, T. & Lucke, U. (2017). IT-gestütztes Training sozio-emotionaler Kognition für Menschen mit Autismus. *Informatik-Spektrum*, S. 546-555.